

หัวข้อวิทยานิพนธ์	“เศรษฐกิจใหม่สวนยาง”: การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีพของครัวเรือนชาวนาในกลุ่มน้ำห้วยคอง
ชื่อผู้เขียน	นายทรงชัย ทองปาน
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สหวิทยาการ)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นลินี ต้นธูวณิชย์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร. รัตนา โตสกุล
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการที่จะทำความเข้าใจการกลายมาเป็นพืชเศรษฐกิจของยางพาราทั้งในระดับโลก ระดับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับชุมชนและระดับครัวเรือนของชาวนาในกลุ่มน้ำห้วยคอง การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีพ (livelihood) ของครัวเรือนชาวนาในกลุ่มน้ำห้วยคอง ภายหลังจากเข้ามาของยางพารา รวมไปถึงความแตกต่างภายในและเงื่อนไขที่นำมาสู่ความแตกต่างภายในครัวเรือนชาวนาในกลุ่มน้ำห้วยคอง

ทั้งนี้ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การเข้ามาของยางพาราในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงนั้น เกิดจากผลพวงของกระบวนการในการทำให้ยางพารากลายเป็นสินค้า (commercialization) และการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งการผลิตและการบริโภคยางพาราจากซีกโลกตะวันตกมาสู่ซีกโลกตะวันออกผ่านการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจีน การเข้ามาของยางพาราในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในปัจจุบัน ได้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบใหม่ (new relations of production) จากความสัมพันธ์แบบเจ้าอาณานิคมที่มีอำนาจทั้งทางการทหารและเงินในการควบคุมทรัพยากร มาเป็นความสัมพันธ์ทางการผลิตรูปแบบใหม่ในรูปของธุรกิจเกษตร ที่ทำให้พื้นที่ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง กลายมาเป็นฐานในการส่งออกยางพาราแห่งใหม่ของโลก โดยอาศัยพลังการผลิตจากเกษตรกรรายย่อย การผลิตซ้ำความสัมพันธ์ดังกล่าวผ่านวาทกรรมว่าด้วยการพัฒนาและวาทกรรมว่าด้วยสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามการเข้ามาของยางพาราในภูมิภาคอีสานและลุ่มน้ำห้วยคองกับให้ภาพที่แตกต่าง แม้การเข้ามาของยางพาราในช่วงครึ่งแรกของประวัติศาสตร์ จะมาจากผู้กระทำการที่เรียกว่า “รัฐ” ผ่านโครงการต่าง ๆ เฉกเช่นเดียวกันกับประเทศอื่น ๆ ในลุ่มน้ำโขง

ภายใต้วาทกรรมการพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่หลังจากครัวเรือนเชื่อว่ายางพาราสามารถปลูกได้และก่อให้เกิดรายได้ที่มั่นคง ประกอบกับราคายางพาราที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ได้ทำให้การเข้ามาของยางพาราในช่วงต่อมาไม่ได้เกิดจากผู้กระทำการที่เรียกว่ารัฐอีกต่อไป แต่กลายมาเป็นการผลิตภายใต้กลไกตลาด โดยมีแรงจูงใจมาจาก “ราคายางพารา” ที่ทำให้ครัวเรือนชาวนาปรับเปลี่ยนที่ดอน นาไร่และนาลุ่มมาเป็นสวนยางพารา

การเข้ามาของยางพาราในกลุ่มน้ำห้วยคอง ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการผลิตและการหารายได้โดยเฉพาะภายหลังเปิดหน้ายาง ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตประจำวันและกิจกรรมการทำมาหากินจาก “กลางวัน” มาเป็น “กลางคืน” จากทำงานเป็น “ฤดูกาล” มาเป็น “รายวัน” การเก็บเกี่ยวผลผลิตที่เคยทำปีละครั้งได้เปลี่ยนมาเป็น “เกือบทุกวัน” การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของ “เวลา” ในการทำมาหากิน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตทางสังคมและความสัมพันธ์ของผู้คนในละแวกนี้ การเปลี่ยนแปลงรายได้ที่เคยได้เพียงปีละครั้งมาเป็น 10 หรือ 15 วันครั้ง เกือบตลอดทั้งปี ยาวนานกว่า 30 ปี ได้นำมาสู่ความมั่นคงในการดำรงชีวิต แต่ด้วยสภาพพื้นที่ การเข้าถึงทุนและการดูแลที่แตกต่างกัน ได้นำมาสู่ความแตกต่างระหว่างครัวเรือนการใช้แรงงานในครัวเรือน ได้ทำให้เกิดการกลับมาของสมาชิกจากเมือง กลายเป็นประเด็นที่ช่วยยืนยันว่า การเข้ามาของยางพารา ได้ทำให้โครงสร้างสังคมเกษตรอย่างน้อยก็ในกลุ่มน้ำห้วยคองไม่ได้กำลังอยู่ในกระบวนการก้าวออกจากการผลิตบนที่ดิน (de-agrarianisation) เพียงอย่างเดียว แต่อยู่ในกระบวนการหวนกลับมาผลิตบนที่ดิน (re-agrarianisation) ด้วยเช่นกันซึ่งเป็นกลยุทธ์ในการดำรงชีพของพวกเขา ที่สะท้อนให้เห็นถึงการเป็น “ชาวนาผู้ยืดหยุ่น” (flexible farmer) ในการดำรงชีพ

คำสำคัญ: วิธี การดำรงชีพ, กลุ่มน้ำห้วยคอง, กระบวนการก้าวออกจากการผลิตบนที่ดิน, กระบวนการก้าวออกจากการผลิตบนที่ดิน, กระบวนการหวนกลับมาผลิตบนที่ดิน, ชาวนาผู้ยืดหยุ่น

Dissertation Title	“NEW RUBBER PLANTATION MILLIONAIRE”: THE CHANGE OF LIVLIHOOD OF THE FARM HOUSEHOLDS AT HUAY KONG RIVER BASIN
Author	Mr. Songchai Thongpan
Degree	Doctor of Philosophy (Integrated Science)
Department/Faculty/University	Intergrated Science College of Interdisciplinary Studies Thammasat University
Thesis Advisor	Associate Nalinee Tantuvanit
Thesis Co-Advisor	Ratana Tosakul
Academic Years	2014

ABSTRACT

In this dissertation, the researcher needs to understand the becoming into the economic plant of the world, Mae Khong River Basin Sub-Region, country, region, community and households levels of rubber plantations of the farmers at Huay Kong River Basin, the change of livelihood of the farmer families at Huay Kong River Basin after the para rubber has been introduced to them, including the internal difference and the conditions leading to the difference within the farmer families at Huay Kong River Basin.

The result of the study can be concluded that the introduction of rubber plantations in Mae Khong River Basin Sub-Region was caused by the commercialization of the rubber plantations and the change of locations of para rubber production and consumption from the western world to the eastern world through the China's economic development.

The coming of rubber plantations into Mae Khong River Basin Sub-Region at the present reflects the change of the new relations of production from the relations of colonialists with the military power and financial power to control the resources to the relations of the new production in the from of agricultural business

that has made the area in Mae Khong River Basin Sub-Region to become the new base of para rubber export of the world, relying on the production power of the small group of farmers. The reproduction of such relations has gone through the discourse on the development and environment. However, the coming of rubber plantations into Isan region and Huay Kong River Basin provides the different picture, although the coming of rubber plantations during the first half of the history came from the producer known as the “State” through the different projects, similar to those countries in Mae Khong River Basin Sub-Region under the discourse on the development and the conservation of the natural resources, after the households believed that the para rubber could be cultivated and produced the stable and secure income, supported by the continuous increase of the para rubber prices, the coming of rubber plantations afterwards was no longer caused by the principal known as the “State” , but has become the production under the marketing mechanism with the influence of “Para rubber prices” that has caused the households to change their highlands, dry and wet farmlands into para rubber plantations.

The coming of rubber plantations at Huay Kong River Basin has caused the dramatic change of production and income seeking activities to be occurred, specially after the rubber surface opening. This has caused the farmers’ daily lifestyle and living activities to be changed from “Daytime” to “Nighttime” and from “Seasonal” working to “Daily” working. The harvest of products that used to be done once a year has changed to “Almost everyday’ harvesting which is the change of “Time” in making their livings. Such change has caused the social life and relationship of people in this area to be effected. The change of income that used to be earned once a year has become to be once for every 10 or 15 days almost all year round for the total of 30 years and has led to the stable and secure livelihood. However, with the different area conditions, capital access and different care and maintenance have led to the differences of households. Use of labors in the households has caused the members of the households to return to their homelands. It has become the issue to confirm that the coming of rubber plantation

has made the structure of agricultural society, at least around Huay Kong River Basin, is not only the state of de-agrarianisation alone, but it is in the course of re-agrarianisation as well which is the livelihood strategy that reflex the State of flexible farmer for their lifestyle of living.

Keywords: livelihood, Huay Kong River Basin, de-agrarianisation, re-agrarianisation, flexible farmer